
ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Δύο Συνέδρια με θέμα τὸν Βησσαρίωνα.— Τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Μαΐου 1968 ἡ πνευματικὴ Ἰταλία διοργάνωσε στὴ Βενετία πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴ συμπλήρωση πεντακοσίων χρόνων ἀπὸ τὴν ἰδρυση τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης. Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς συνδυάστηκαν εὐστοχα καὶ μετὰ δύο ἐπιστημονικὰ συνέδρια, τὸ Β' Συνέδριο τῶν Ἰταλῶν Βυζαντινολόγων (29-31 Μαΐου) καὶ τὸ ΙΗ' Συνέδριο τῆς Ἰταλικῆς Ἐνώσεως Βιβλιοθηκαρίων (30 Μαΐου - 1 Ἰουνίου). Οἱ συνεδριάσεις πραγματοποιήθηκαν στὶς αἴθουσες τοῦ γνωστοῦ ἰταλικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἰδρύματος Giorgio Cini, ποῦ εἶναι ἐγκατεστημένο στὸ ὄραϊο, κεντρικὸ βενετικὸ νησάκι S. Giorgio Maggiore. Στὶς εἰσηγήσεις καὶ τὶς ἀνακοινώσεις καὶ τῶν δύο αὐτῶν συνεδρίων — προπάντων τοῦ πρώτου, ποῦ εἶχε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη — κυριάρχησε ἡ μὲν ἡ κριτικὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ διακεκριμένου οὐμανιστῆ καὶ πατριώτη Βησσαρίωνα τοῦ Τραπεζουντίου (1400-1472) ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη πλουτίστηκε ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ πολὺτιμη δωρεὰ ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν χειρογράφων, ποῦ ἔκαμε τὸ 1468 ὁ Ἑλληνας σοφὸς στὴ Βενετία.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πρώτου συνεδρίου παρουσιάστηκαν ἐνδιαφέρουσες εἰσηγήσεις καὶ ἀνακοινώσεις. Πρῶτος ὁμιλητὴς ὀρίστηκε ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ διευθυντῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας κ. Μ. Ι. Μανούσκακας, ὁ ὁποῖος παρουσίασε τὴν εἰσήγησίν του «Ὁ Βησσαρίων, ἡ Σταυροφορία καὶ ὁ Οὐμανισμὸς». Τὴν ἴδια μέρα (29 Μαΐου) μίλησαν ἐπίσης μετὰ εἰσηγήσεις τοὺς ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας κ. Elpidio Mioni («Ὁ Βησσαρίων ὡς λόγιος καὶ ὡς συλλογεὺς χειρογράφων»), ἡ κ. T. Gasparini Lerorace, διευθύντρια τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης («Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Βησσαρίωνα στὴν κατοικία του στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους τῆς Ρώμης») καὶ, μετὰ σύντομες ἀνακοινώσεις, ὁ καθηγητὴς τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου κ. Agostino Pertusi («Ἡ πολιτικὴ σκέψη τοῦ Βησσαρίωνα καὶ οἱ σχέσεις της μετὰ τὶς ἀπόψεις τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ»), ἡ καθηγήτρια κ. Σοφία Ἀντωνιάδη, ἄλλοτε διευθύντρια τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας («Σχετικὰ μετὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δραστηριότητα τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνα : Δοκίμιο ψυχολογικῆς ἐρμηνείας»), ὁ κ. F. M. Pontani, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας («Ἀνέκδοτοι ἐπικήδαιοι τοῦ Βησσαρίωνα»), ὁ Οὐγγρος κ. Z. Kadar («Ἡ εἰκονογράφηση ἑνὸς κώδικα τῆς συλλογῆς τοῦ Βησσαρίωνα») καὶ ἡ Ἰταλίδα βυζαντινολόγος δις Enrica Follieri («Τὸ ὄνομα τοῦ Βησσαρίωνα»). Κατὰ τὴ δευτέρη μέρα τοῦ συνεδρίου εἰσηγήσεις παρουσιάστηκαν ἀπὸ τὸν Ἄγγλο πατέρα J. Gill («Ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύση κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βησσαρίωνα : Θεολογία καὶ θρησκεία»), τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ν. Β. Τωμαδάκη («Ὁ Βησσαρίων ὡς ἄνθρωπος θρησκευόμενος καὶ ὡς διανοητῆς»), τὸν Γιουγκοσλάβο καθηγητὴ κ. S. Radojčić («Ἡ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ κατὰ τὸ πρῶτο μιστὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνα»). Ἀνακοινώσεις παρουσίασαν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τεργέστης κ. M. Gigante («Ὁ Βησσαρίων ὡς ἀναγνώστης»), ὁ κ. Θ. Βλάχος («Ὁ Βησσαρίων ὡς παπικὸς λεγάτος στὴ Βενετία στὰ 1463») καὶ ὁ κ. S. Belardinello («Τὰ κείμενα τοῦ Βησσαρίωνα γιὰ τὴ μεταφυσικὴ τοῦ Ἀριστοτέλη»). Στὶς 31 Μαΐου ἔγινε

πανηγυρική δεξίωση τῶν Ἱταλῶν καὶ τῶν ξένων συνέδρων στὸ πρόσφατα ἀνακαινισμένο κτίριο τῆς Μαρκιανῆς, με ὁμιλίες τῆς διευθυντρίας τῆς Βιβλιοθήκης, τοῦ δημάρχου τῆς Βενετίας καὶ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Ἱταλικοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Τῆ δεξίωση ἀκολούθησαν τὰ ἐγκαίνια ἐνδιαφέρουσας ἐκθεσης ἀπὸ ἑκατὸ περίπου ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ χειρόγραφα τῆς συλλογῆς τοῦ Βησσαρίωνα. Ὅλα αὐτὰ τὰ χειρόγραφα περιγράφονται σὲ καλαίσθητο κατάλογο, ποῦ ἐκτυπώθηκε — γιὰ νὰ διανεμηθῆ στοὺς συνέδρους — με τὴ φροντίδα τῆς κ. T. Gasparini Leroface καὶ τοῦ κ. Elpidio Mioni. Στὶς ἴδιες αἴθουσες τῆς Μαρκιανῆς στεγάστηκε καὶ ἡ ἐκθεση ἑλληνικῶν βιβλίων, ποῦ τυπώθηκαν στὴ Βενετία κατὰ τὸν 15ο καὶ τὸν 16ο αἰῶνα (editiones principes, λειτουργικὰ βιβλία, φιλολογικὲς ἐκδόσεις, κ.τ.λ.).

I. K. X.

Σύνοδος τῆς Ἐπιτροπῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν. — Ἀπὸ τὶς 9 ἕως τὶς 13 Σεπτεμβρίου 1968 πραγματοποιήθηκε στὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Βενετίας ἡ σύνοδος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ προέδρου τῆς Ἐνώσεως P. Lemerle. Στὴ σύνοδο, ποῦ ἡ ὀργάνωσή της ἐνισχυθῆκε ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔλαβαν μέρος ἀντιπρόσωποι ἀπὸ 14 χῶρες-μέλη τῆς Ἐνώσεως καὶ ἀνακοινώθηκε ἡ δραστηριότητα καθεμιάς ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς ἐπιτροπές. Τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ θέματα ποῦ ἀπασχόλησαν τοὺς συνέδρους ἦταν ἡ προπαρασκευὴ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ 14ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν ποῦ θὰ συνέλθῃ τὸ 1971 στὴ Ρουμανία. Ἀποφασίστηκε νὰ παρουσιαστοῦν στὸ Συνέδριο, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις, καὶ εἰδικὲς εἰσηγήσεις πάνω σὲ καθορισμένα θέματα (rapports). Τὸ πρόγραμμα θὰ περιλάβῃ δύο κύρια καὶ δύο δευτερεύοντα θέματα. Τὰ πρῶτα θὰ εἶναι: «Ἡ κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τὸν 14ο αἰ.» καὶ «Προβλήματα ἱστορικῆς γεωγραφίας στὸ Βυζάντιο: τὰ σύνορα καὶ οἱ συνοριακὲς περιοχὲς ἀπὸ τὸν 7ο ὡς τὸν 12ο αἰ.», καὶ τὰ δεύτερα: «Ἡ κοσμικὴ τέχνη» καὶ «Τὸ Βυζάντιο καὶ ἡ Ρουμανία». Ἄλλα θέματα ποῦ συζητήθηκαν ἦταν ἡ συμμετοχὴ τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως σὲ συναφῆ με τὶς βυζαντινὲς σπουδὲς διεθνῆ συνέδρια, ἡ ἐκδόση τοῦ Corpus τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ ἡ σύνταξη καὶ διάδοση τοῦ Bulletin τῆς Ἐνώσεως. Στὸ πρόγραμμα τῆς συνόδου εἶχαν περιληφθῆ καὶ δύο ἐπιστημονικὰ colloques με ἀνακοινώσεις, διαλέξεις καὶ συζητήσεις. Τὸ πρῶτο, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ H. Hunger, εἶχε ὡς θέμα τὰ «Προβλήματα τῆς ἐκδόσεως τοῦ Corpus τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας» καὶ εἰσηγητὲς, κυριότερον τὸν A. Pertusi, καὶ τὸν I. Ševčenko. Τὸ δεύτερο, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ A. Grabar, εἶχε ὡς θέμα τὴν «Τέχνη καὶ κοινωνία στὸ Βυζάντιο κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Παλαιολόγων» καὶ σ' αὐτὸ ἔλαβαν μέρος με ἀνακοινώσεις καὶ διαλέξεις οἱ κ.κ. Δ. Ζακυθινός, A. Ευγγούπουλος, A. Grabar, T. Velmans, H. G. Beck, H. Belting, I. Ševčenko, J. Meyendorf, V. Lazarev καὶ V. Djurić. Οἱ διαλέξεις αὐτὲς θὰ δημοσιευθοῦν προσεχῶς σὲ εἰδικὸ τόμο, τὸν ὁποῖο θὰ ἐκδώσῃ τὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο. Στὰ πλαίσια τῆς συνόδου δόθηκαν γεύματα καὶ δεξιώσεις καὶ ὁργανώθηκε ἐκδρομὴ στὸ Torcello. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ, τὸ συνέδριο εἶχε καὶ ἀπόλυτη ὀργανωτικὴ ἐπιτυχία, ποῦ ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στὸ διευθυντὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας κ. M. I. Μανούσκα.

Συμπόσιο περὶ ἀρχαίας Μακεδονίας. — Τὸ Ἴδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν ὀργάνωσε στὴ Θεσσαλονίκη, με τὴ συνεργασία τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τῆς Γεν. Διευθύνσεως Ἀρχαιο-

τήτων και Ἀναστηλώσεως, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Wisconsin καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλιφορνίας (Los Angeles), Συμπόσιο περὶ τῆς Ἀρχαίας Μακεδονίας ἀπὸ 26-29 Αὐγούστου 1968.

Κατὰ τὴν ἐναρξὴ τοῦ Συμποσίου μίλησαν οἱ κ.κ. Χ. Φραγκίστας, πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος, Κ. Γκανιάτσας, πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σπ. Μαρινάτος, Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως, Charles F. Edson, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Wisconsin, καὶ Paul A. Clement, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Los Angeles. Στὸ Συμπόσιο πῆραν μέρος διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ποὺ παρουσίασαν ἐνδιαφέρουσες ἀνακοινώσεις, μερικὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶναι οἱ ἑξῆς : Charles F. Edson (Wisconsin), «Early Macedonia», Σπ. Μαρινάτος, «Mycenaean Elements within the Royal House of Macedonia», G. Mihailov (Σόφια), «La Thrace et la Macédoine jusqu'à l'invasion des Celtes», John A. Alexander (Atlanta), «Cassandra during the Macedonian Period. An Epigraphical Commentary», Georges Daux, «Delphes et la Macédoine», Ἀπόστ. Δασκαλάκης, «L'origine de la Maison Royale de la Macédoine et les légendes relatives de l'antiquité», Χαρ. Μακαρόνας, «Χρονολογικά ζητήματα τῆς Πέλλης», Μ. Ἀνδρόνικος, «Excavations at Vergina. Presentation of the Final Report», Γ. Μπακαλάκης (καὶ Μ. Παπαγεωργίου), «Τὸ λατομεῖον τῆς ἀρχαίας Κύρρου», Δημ. Κανατσούλης, «Ἡ ὀργάνωσις τῆς Ἄνω (Δυτικῆς) Μακεδονίας κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους», J. M. R. Cormack (Aberdeen), «Inscriptions of the Third Meris», Φ. Πέτσας, «Αἰγαί, Πέλλα, Θεσσαλονίκη», Michael John Vickers (Δουβλίνο), «Towards reconstructing the Town-planning of Roman Thessalonica», Christian Habicht (Χαϊδελβέργη), «Epigraphische Zeugnisse zur Geschichte Thessaliens unter der makedonischen Herrschaft», Ἰω. Τουράτσογλου, «Δύο νέαι ἐπιγραφικαὶ μαρτυρίαι περὶ τοῦ Κοινοῦ τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα», Frank W. Walbank (Λίβερπουλ), «Polybius and Macedonia», R. A. Tomlinson (Birmingham), «Ancient Macedonian Symposia», Siegrid Düll (Μόναχο), «De Macedonum Sacris», Rex Witt (Λονδίνο), «The Egyptian Cults in Macedonia between Alexander and Galerius», Ἀγαπητὸς Τσοπανάκης, «Γλωσσικὰ τῆς Μακεδονίας», καὶ Robert W. Hartle (Νέα Ὑόρκη), «The Image of Alexander the Great in Seventeenth Century France».

Οἱ ἐργασίαι τοῦ Συμποσίου διεξήχθησαν σὲ ὑψηλὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο καὶ οἱ συζητήσεις ποὺ ἀκολούθησαν τίς ἀνακοινώσεις δὲν ξέφυγαν ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ πλαίσια. Τὰ πρακτικὰ τοῦ Συμποσίου θὰ δημοσιευτοῦν ἀπὸ τὸ Ἰδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου σὲ τόμο, ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ τὸ 1969.

Ἱστορικὸ Διεκκλησιαστικὸ Συνέδριο στὸ Bari.— Μὲ θέμα «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία στὴν Ἰταλία ἀπὸ τὸν 8ο ἕως τὸν 16ο αἰῶνα», διοργανώνεται συνέδριο ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Βατικανοῦ καὶ τίς ὀρθόδοξες Θεολογικὲς Σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Χάλκης, τὸ ὁποῖο πρόκειται νὰ συνέλθῃ στὸ Bari ἀπὸ τίς 30 Ἀπριλίου ἕως τίς 4 Μαΐου 1969. Σκοπὸς τοῦ διεκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ συνεδρίου εἶναι ἡ ἐξέταση καὶ ἡ ἱστορικὴ τοποθέτησις τῶν ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων κοινοτήτων τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννηση. Οἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου θὰ διεξαχθοῦν σὲ ἑξὶ τμήματα, τὰ ἀκόλουθα : 1) Ἡ Ἱεραρχία : Ἐπισκοπὲς καὶ Ἐπίσκοποι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας στὴν Ἰταλία, 2) Οἱ σχέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰταλίας μὲ τοὺς Πάπες καὶ τοὺς Οἰκουμενικοὺς Πατριάρχες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 3) Ὁ ἑλληνικὸς μοναχισμὸς στὴν

Ἰταλία καὶ οἱ σχέσεις του μετὰ τὰς δύο Ἐκκλησίας, 4) Ἡ λειτουργία καὶ ἡ λατρεία τῶν ἀγίων, 5) Ἡ θεολογία καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, 6) Ἡ τέχνη τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰταλίας. Οἱ εἰσηγητὲς γιὰ τὰ τμήματα αὐτὰ εἶναι κυρίως πανεπιστημιακοὶ καθηγητὲς Ἰταλοὶ καὶ Ἕλληνες, θεολόγοι καὶ φιλόλογοι. Ἐχουν ἀνακοινωθῆ μάλιστα καὶ τὰ θέματα τῶν εἰσηγήσεών τους.

Στὴν ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου, τὸ ὁποῖο τελεῖ ὑπὸ τὴν ὕψηλὴν προστασία τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα Α', συμμετέχουν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν πλευρὰ ὁ Μητροπολίτης Μύρων καὶ καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς καὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀγιολογίας καὶ Ὑμνολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀνδρέας Φυτράκης, καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἰωάννης Ε. Ἀναστασίου, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν ὁ καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας στὸ Παπικὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λατερανοῦ καρδινάλιος Michele Maggione, ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀνατολικῆς Λειτουργικῆς τοῦ Παπικοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἑφορος τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης Alfonso Raes, S. I, καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου Agostino Pertusi. Ἐπίσημες γλώσσες τοῦ συνεδρίου θὰ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ ἰταλικὴ.

Στὴ Γραμματεία τοῦ Συνεδρίου μποροῦν νὰ δηλώσουν συμμετοχὴ ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ προβοῦν σὲ ἀνακoinώσεις. Ἡ διεύθυνση εἶναι: Pontificio Comitato di Scienze Storiche, Palazzo Santa Marta, Città del Vaticano 00120.

Διεθνὴς συνάντηση γιὰ τὴν ἐπικὴ ποίηση.— Ἀπὸ 30 Μαρτίου ἕως 4 Ἀπριλίου 1969 συγκαλεῖται στὴ Ρώμη, ἀπὸ τὴν Accademia dei Lincei, διεθνὴς συνάντηση (convegno) μετὰ θέμα τὴν ἱστορικὴν διερεύνησιν τῆς διαμορφώσεως τῆς ἐπικῆς ποίησης στὶς διάφορες χώρες καὶ λογοτεχνίας (δημοτικὰ ἐπικά τραγούδια καὶ λόγια ἔπη). Γιὰ τὸ εἰδικότερον θέμα τῆς διαμορφώσεως τοῦ βυζαντινοῦ ἔπους ἐκλήθησαν νὰ παρουσιάσουν εἰσηγήσεις ὁ κ. Α. Pertusi, καθηγητὴς τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Sacro Cuore τοῦ Μιλάνου, καὶ ὁ κ. Α. Πολίτης, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Σύνδεσμος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν.— Μετὰ ἔδρα τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Princeton ἰδρύθηκε στὶς Ἠνωμένους Πολιτείας ἀπὸ τὸν ἐκεῖ καθηγητὴ Edmund Keeley καὶ μιὰ ομάδα ἄλλων καθηγητῶν, Ἑλλήνων καὶ Ἀμερικανῶν, ἕνας Σύνδεσμος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν. Ὡς βασικὸς σκοπὸς τοῦ Συνδέσμου ἀναφέρεται ἡ τόνωσις τὴν Ἀμερικὴν τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιδιώξεις του εἶναι ἡ ἰδρυσις τμημάτων Νεοελληνικῶν Σπουδῶν σὲ ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἔκδοσις περιοδικοῦ ποῦ θὰ δημοσιεύη μεταφράσεις συγχρόνων ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μελέτες, κριτικὰς ἀναλύσεις καὶ ἔρευνες γύρω ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν.

Οἱ κώδικες τῆς μονῆς Βλατάδων.— Τὴν 10ην Μαΐου 1968 ὁ ἡγούμενος τῆς Πατριαρχικῆς Μονῆς Βλατάδων Θεσσαλονίκης καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ ἐν αὐτῇ Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν ἀρχιμ. Στυλιανὸς Χαρκιανάκης καὶ ὁ ἑφορος τοῦ ὡς ἄνω Ἰδρύματος ὑφηγητὴς Γεώργιος Μαντζαρίδης, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων θεολόγων, μετέβησαν εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἰβήρων Ἀγίου Ὁρους καὶ

παρέλαβον τούς ἐκεῖ φυλασσομένους χειρογράφους κώδικας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βλατάδων.

Οἱ κώδικες οὗτοι, 97 τὸν ἀριθμὸν, εἶχον μεταφερθῆ εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς διαφύλαξιν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, ὑπὸ τοῦ τότε ἡγούμενου τῆς Μονῆς Βλατάδων, ἀρχιμ. Παγκρατίου Ἰβηρίτου. Οἱ ἐν λόγῳ κώδικες ἀποτελοῦν ἤδη τὸν πολυτίμον θησαυρὸν τοῦ Ἀρχιείου χειρογράφων τοῦ νεωστὶ συσταθέντος ἐν τῇ Μονῇ Βλατάδων Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν (βλ. Εἰδήσεις α' τεύχους, ἀνωτέρω σελ. 247).

Κατὰ τὴν παραλαβὴν τῶν κωδίκων ὁ ἡγούμενος τῆς Ἱερῆς Μονῆς Βλατάδων ἀρχιμ. Στυλιανὸς Χαρκιανάκις ἠὲ χαρίστησε θερμῶς τοὺς ἐπὶ τούτῳ σύναξιν συγκροτήσαντας πατέρας τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων διὰ τὴν διαφύλαξιν τῶν πολυτίμων τούτων χειρογράφων, τονίσας ὅτι ταῦτα παραλαμβάνονται «δίκην καθηγιασμένων τιμιῶν δώρων», διὰ νὰ θρέψουν πνευματικῶς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον.

Κατάλογον τῶν κωδίκων τῆς Μονῆς Βλατάδων εἶχε συντάξει πρὸ πεντηκονταετίας ὁ Μητροπολίτης Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης [RR 751]. Ἦδη δὲ τὸ Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν ἀνέθεσε τὸ ἔργον τῆς συντάξεως νέου καταλόγου εἰς ἐπιστημονικοὺς συνεργάτας αὐτοῦ.

Γ. ΣΤΟΓΙΟΓΛΟΥ

Χειρόγραφο Σκήτης Προδρόμου (Ἁγ. Ὁρους).— Σ' ἓνα ἄρθρο του, δημοσιευμένο μόλις τὸ 1961¹, ὁ Walther Eltester μᾶς περιγράφει, μὲ πολλὰ συναρπαστικὰ λεπτομέρειες, τὸ πῶς, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1938, στὴν Ἱερὰ Σκήτη τοῦ Τιμίου Προδρόμου πᾶν ἀπὸ τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων, βρῆκε, ὕστερ' ἀπὸ πολλὰς περιπέτειες, ἓνα χειρόγραφο τοῦ Ἰουστίνου ποῦ ἀναζητοῦσε. Μᾶς δίνει ὅμως συνάμα καὶ τὴν πληροφορία ὅτι στὴ Σκήτη εἶδε καὶ ἄλλα διάφορα χφφ («es kamen allerlei Handschriften zum Vorschein»). Παρακινημένος ἀπὸ τὸ ἄρθρο αὐτὸ² εἶχα ζητήσῃ πληροφορίας ἀπὸ τὸν παλαιὸν μου μαθητὴ καὶ συνεργάτη κ. Μιχαὴλ Δ. Κατραμάδο, καθηγητὴ τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς. Ὁ κ. Κατραμάδος ἤρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ δύο νέους καὶ ἐξαιρετικὰ μορφωμένους ἱερομονάχους ποῦ μονάζουν στὴν Ἱερὰ Σκήτη, τὸν δικαῖο τῆς Σκήτης πατέρα Βασίλειο καὶ τὸν συνασκητὴ του πατέρα Γρηγόριο, οἱ ὅποιοι καὶ τοῦ ἐπιβεβαίωσαν τὴν πληροφορία καὶ μὲ ἐξαιρετικὴ προθυμία μᾶς παραχώρησαν τὴν ἄδεια νὰ μελετήσουμε καὶ νὰ περιγράψουμε τὰ χειρόγραφα. Ἔτσι, τὸν Ἰούνιον 1968, μαζί μὲ τὸν κ. Κατραμάδο καὶ μὲ τὸν ἄλλο μαθητὴ μου κ. Ι. Στεφανή, ἐπισκεφθῆκαμε τὴν Ἱερὰ Σκήτη καὶ χαρήκαμε τὴν ἀπείριτη καὶ ἐγκάρδια φιλοξενία τοῦ πατρὸς Γρηγορίου (δυστυχῶς ὁ πατὴρ Βασίλειος ἀπουσίαζε τότε). Γιὰ τὶς ἀλησμόνητες ὥρες τῆς μελέτης καὶ τῆς κατανύξεως ποῦ περάσαμε κατὰ τὶς δύο ἡμέρας τῆς ἐκεῖ παραμονῆς μας ἐκφράζουμε στοὺς δύο λόγιους μοναχοὺς τὴν ἀπειρὴ εὐγνωμοσύνη μας.

Τὰ χφφ φυλάσσονται μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια σ' ἓνα μετάλλινον ἐρμάρι στὸ διακοικὸν τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκήτης. Πρόκειται συνολικὰ γιὰ 19 χφφ, τὰ περισσότερα

1. Bericht über eine neue Justinhandschrift auf dem Athos, Texte u. Untersuchungen 77 (1961) 161 - 176.

2. Στὸ Répertoire τοῦ M. R i c h a r d, Supplément, σελ. 13, ἀνοφέρεται ἡ Σκήτη τοῦ Προδρόμου καὶ μνημονεύονται (μὲ ἐρωτηματικὸ) 4 χφφ, ποῦ τὰ σημειώνει ὁ W. S a u n d e r s στὴν Checklist τῶν μικροφωτογραφιῶν (RR 190a), σελ. 22.

ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι μεταγενέστερα, 17.-19. αἰ. Τρία ἔχουν γραφτῆ ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ μοναχὸ ἐκ Σινώπης, στὰ τέλη τοῦ 17. αἰ. (ἀνάμεσά τους καὶ τὸ χφ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ Eltester). Τὰ μόνα παλαιότερα εἶναι μιὰ Ἐκλογή μηναίου τοῦ 14. καὶ ἓνα Πανηγυρικό τοῦ 16. αἰώνα. Ἐνδιαφέροντα εἶναι ἀκόμη ἓνα Πεντηκοστάριον τοῦ ἔτους 1652 (γραφεὺς Δανιὴλ Ἱερομόναχος), καὶ μιὰ λαμπρὴ Λειτουργία, μὲ ποικιλόχρωμα ἀρχικά καὶ κοσμήματα, γραμμὴν τὸ 1660 ἀπὸ τὸν Ἰωακείμ Ἱερομόναχο καὶ ἀφιερωμένη ἀπὸ τὸν Θεοφάνη Καμπανίας στὴ Σκήτη Προδρόμου Βεροίας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χφ τοῦ Κυριακοῦ, περιγράψαμε καὶ ἓνα Πατερικὸν τοῦ 18. αἰ., ποῦ φυλάσσεται στὴν καλύβη τῶν ἀδελφῶν Μαρκιανῶν. Ὁ κατάλογος τῶν χειρογράφων θὰ δημοσιευτῆ στὴ σειρὰ τῶν συμπληρωματικῶν καταλόγων τοῦ Ἀγ. Ὅρους, ποῦ ἀρχισαν νὰ δημοσιεύονται στὰ «Ἑλληνικά».

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Χειρόγραφα δωδεκανησιακά.— Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1968, παραθερίζοντας στὰ Δωδεκάνησα, εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ μελετήσω καὶ νὰ περιγράψω ὀρισμένα χειρόγραφα. Ἔτσι π.χ. στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη τῆς Κ ῶ, ὅπου ὁ Σπ. Λάμπρος (RR 309) εἶχε σημειώσει τὸ 1905, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς «κώδικες» τῆς Μητροπόλεως, καὶ δύο χφ τοῦ 18. αἰ. (Λογικὴ Δαμοδοῦ, Ἔργα Σεβαστοῦ Κυμινήτου Τραπεζουντίου), βρήκα, χάρι στὴν πρόθυμη συμπαράσταση τοῦ Σεβασμιωτάτου Κῶου κυρίου Ναθαναὴλ (ἄλλοτε διευθυντοῦ τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς), τὸν ὁποῖον θερμὰ εὐχαριστῶ, δύο χφ ἀκόμη: ἀρ. 3, βομβύκιο, τέλ. 13./ἀρχ. 14. αἰ., Λόγοι Γρηγορίου Θεολόγου μὲ τὴν ἑρμηνεία τοῦ Νικήτα Σερρών (β' μέρος), ἀρ. 4, Ἀκολουθία ἁγ. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, 17. αἰ.. Ἐπίσης, στὴν ἰδιωτικὴ βιβλιοθήκη τοῦ ἱερέως Εὐσταθίου Παπαχαρτοφύλλη, ἓνα Εὐαγγελιστάριο τοῦ 16. αἰ., μὲ μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἐνθύμηση τοῦ 1667 γιὰ τὴν ἐφημερία τῆς μητροπόλεως Θυατείρων.

Ἐπισκέφθηκα ἐπίσης τὴν Ἱερὰ Μονὴ Πανορμίτου στὴ Σ ὕ μ η, παρακινημένος ἀπὸ μιὰ ἀτελεῖ περιγραφή μερικῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς ἀπὸ τὸν πρ. Ἡλείας Ἀντώνιο, δημοσιευμένη ἀπὸ τὸν Ι. Μ. Χατζηφώτη στὸ περ. Δωδεκανησιακά 1 (1966) 50-53¹, καὶ εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ καταγράψω τὰ 21 συνολικά χφ τῆς Μονῆς. Πρόκειται κι ἐδῶ κυρίως γιὰ χφ μεταγενέστερα, 17.-19. αἰ. Ὡστόσο ξεχωρίζουν: ἀρ. 4, Βίος ἁγ. Σάββα ἡγιασμένου (μετάφραση στὴ δημόδη), β' ἡμ. 16. αἰ., ἀρ. 9, λαμπρὸ χφ λειτουργιῶν, ἔτους 1648, γραφεὺς Θεόκλητος ἐκ τῆς Μονῆς Ἰβήρων (καὶ ὄχι Ζακηττοῦ ὅπως ὁ Ἡλείας Ἀντώνιος ὁ.π.).

Θερμότερα εὐχαριστῶ τὸν Σεβασμιώτατο Ρόδου κύριο Σπυρίδωνα γιὰ τὴ θερμὴ συστατικὴ ἐπιστολή, καθὼς καὶ γιὰ τὴν πατρικὴ του ὑποδοχὴ στὴ Ρόδο, τὸν ἡγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς πατέρα Ἱερόθεο, τὸν βιβλιοθηκᾶριο πατέρα Γαβριήλ, καθὼς καὶ τὸν γραμματέα τῆς μονῆς κ. Ὀνούφριο Τσαβαρή, γιὰ τὴν πλουσιότατη καὶ ἐγκάρδια φιλοξενία στὴν Ἱερὰ Μονή.

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἀναγόρευση διδασκτόρων.— Κατὰ τὸ δεύτερο ἐξάμηνο τοῦ 1968 (19 Δεκεμβρίου) ἀναγορεύθηκε διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ὁ Εὐάγγελος Ν. Ρούσσο. Τὸ θέμα τῆς διατριβῆς του εἶναι: «Ὁ Ἡράκλειτος στὶς Ἐννεάδες τοῦ Πλωτίνου».

1. Ἀνατυπώθηκε στὸ φυλλάδιο Ι. Μ. Χατζηφώτη, Ἡ ἐν Σύμῃ Ἱερὰ Μονὴ Ταξιάρχου τοῦ Πανορμίτου, Ἀθ. 1968, σ. 21 - 26.

Ἡ διεύθυνση τῆς συντάξεως τῶν «Ἑλληνικῶν».— Ὁ κ. Μ. Β. Σακελλαρίου, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς συντάξεως τῶν «Ἑλληνικῶν» ἀπὸ τὸ 1965, υπέβαλε τὴν παραίτησή του. Τὰ δύο ἄλλα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκφράζουν τὴ βαθύτατη λύπη τους ποὺ στεροῦνται ἔτσι τὴ συνεργασία ἐκλεκτοῦ καὶ ἀγαπητοῦ συναδέλφου, συνεργασία ποὺ στάθηκε πάντοτε στενὴ καὶ ἐγκάρδια.

Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. — 1. 22 ον Συνέδριον Παμμακεδονικῆς Ἐνώσεως Ἀμερικῆς καὶ Καναδᾶ. Τὸ καλοκαίρι 1968 συνήλθε στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 22ο Συνέδριον τῆς Παμμακεδονικῆς Ἐνώσεως, οἱ ἐργασίες τοῦ ὁποίου διήρκεσαν ἀπὸ 4 - 8 Αὐγούστου. Γιά τὴν προπαρασκευὴ τοῦ Συνεδρίου συγκροτήθηκαν, δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Βορείου Ἑλλάδος, δύο Ἐπιτροπές, ἡ Ὄργανωτικὴ καὶ ἡ Ἐκτελεστικὴ. Οἱ ἐργασίες του ἔλαβαν χώρα στὸν κινηματογράφο «Ἀριστοτέλειον», ὅπου ὁ πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν κ. Ἰωάννης Βασδραβέλλης, ἔδωσε διάλεξη μὲ θέμα: «Οἱ Μακεδόνες ἀπόδημοὶ στὰ χρόνια τοῦ Ρήγα Βελεστινλή». Ἐξ ἄλλου πρὸς τιμὴν τῶν ὁμογενῶν δόθηκαν δεξιώσεις, θεατρικὴ παράσταση, κινηματογραφικὴ προβολή, καὶ ὁργανώθηκε στὸ φουαγιέ τοῦ Θεάτρου τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν λαογραφικὴ ἔκθεση. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ὁργανώθηκε περιοδεία τῶν συνέδρων καὶ λοιπῶν μελῶν τῆς Ὄργανώσεως στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τὴ λοιπὴ Μακεδονία ἀπὸ 9-15 Αὐγούστου.

2. Ἐκδόσεις— Κατὰ τὸ 1968 ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς βιβλία :

Δημ. Ν. Παπαναοῦμ, Λαογραφικὰ Σιατίστης, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 80.

Ἄθ. Γ. Γερομιχαλοῦ, Ἡ ἔθνικὴ δράσις τοῦ μητροπολίτου Πελαγονίας Ἰωακείμ Φοροπούλου καὶ αἱ ἐκθέσεις αὐτοῦ, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. η', 142.

Ν. Β. Κοσμᾶ, Ὁ Λαγκαδάς, Ἱστορία - Λαογραφία, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 136 (1 χάρτης, 15 πίνακες, 44 εἰκόνες).

Ι. Κ. Βασδραβέλλη, Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 20.

Δημ. Χατζηγιάννη, Αἰνίγματα τῆς ἱστορίας. Τὸ Ἄκτιον καὶ ἡ Κλεοπάτρα, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 24.

Β. Θ. Βογιατζῆ, Ἡ γεωπολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ σπουδαιότης διὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦ μακεδονοθρακικοῦ χώρου, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 23.

Στ. Ι. Παπαδοπούλου, Ἡ προετοιμία τοῦ ἀγῶνος τῆς παλιγγενεσίας στὴ Μακεδονία, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 24.

Εὐστρ. Ι. Μαυρουδῆ, Μακεδονία καὶ Μακεδονικὸς Ἄγῶν, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 48.

Ι. Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες συνεργάτες τοῦ Ρήγα Βελεστινλή καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 20.

Ἄλεξ. Δ. Ζάννα, Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸν Ἀ' Παγκόσμιον Πόλεμον. Ἡ παλινόστησις τῶν ὁμηρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 52.

Κων. Κ. Παπουλίδη, Ἡρωϊκὲς προσωπικότητες τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὑπηρεσία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἄγῶνος, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 20.

Lothar Siegesmund, Griechisch - Makedonische Impressionen, Thessaloniki 1968, 8ον, σελ. 124, 16 πίνακες, 1 χάρτης.

Ι. Μ. Φουντούλη, Συμεών ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τὰ λειτουργικά συγγράμματα. Ι, Εὐχαί καὶ ὕμνοι, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. κδ', 280.

3. Ἄ λ λ η δ ρ α σ τ η ρ ι ό τ η ς.— Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1968 ἡ Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν διοργάνωσε τὶς ἐξῆς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις : Ἄπ. Βακαλοπούλου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, διάλεξις με θέμα «Μανουὴλ Β΄ ὁ Παλαιολόγος, ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς Μακεδονίας» (11.12.1968). — Κων. Κυριαζῆ, ἐρασιτέχνου φωτογράφου, ἠχογραφημένη προβολὴ ἐγχρώμων διαφανειῶν περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους (18.12.1968).

4. Ἐ ρ ε υ ν α σ τ ᾶ Ἄ ρ χ ε ῖ α τ ῆ ς Β ι ἔ ν ν η ς.— Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1968 ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν κ. Ἰω. Βασδραβέλλης μετέβη στὴ Βιέννη, ὅπου ἀσχολήθηκε με ἔρευνες, στὰ ἐκεῖ κρατικὰ ἀρχεῖα, ἰδιαιτέρως στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Μητροπόλεως Αὐστρίας. Ἡ ἔρευνα ἀφοροῦσε ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀναφερόμενα στὴ ζωὴ καὶ τὴ δρᾶση Μακεδόνων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὸν 17ο αἰῶνα, φεύγοντας τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ.

FRANZ DÖLGER
(1891 - 1968)

Με το θάνατο του Franz Dölger ή διεθνής βυζαντινολογική έρευνα έχασε έναν από τους σημαντικότερους μελετητές της. Ο Dölger υπήρξε πολυσχιδής έρευνητική φυσιογνωμία. Ακολουθώντας την παράδοση Γερμανών βυζαντινολόγων, και ιδίως του Καρόλου Krumbacher και του Αύγουστου Heisenberg, κατόρθωσε να μνη ύστερήσει απέναντί τους σε πρωτότυπα έρευνητικά έπιτεύγματα και σε λαμπρή διδακτική άκτινοβολία.

Ο Dölger γεννήθηκε τον Οκτώβριο του 1891. Άρχισε τη συγγραφική του δραστηριότητα με τη διδακτορική του διατριβή «Πηγές και πρότυπα του ποιήματος του Μελιτηνιώτη» (1919). Υφηγητής έγινε το 1926. Έκτοτε έκαλλιέργησε ποικίλους βυζαντινολογικούς κλάδους: τη βυζαντινή ιστορία, τη βυζαντινή φιλολογία, την παλαιογραφία, το δίκαιο, τα οικονομικά, κτλ. Στο σημείωμα τούτο παρέχονται στοιχεία μόνο για τη δραστηριότητά του στον κλάδο της μεσαιωνικής έλληνικής φιλολογίας, λόγιας και δημοτικής, της βυζαντινής γλώσσας και της βυζαντινής όρολογίας, καθώς και για τó ενδιαφέρον του για τη Νέα Έλλάδα, τη ζωή και τά προβλήματα της.

Τόν Dölger τόν άπασχόλησαν πολλοί Βυζαντινοί συγγραφείς σε άυτοτελή ή σε βιβλιοκριτικά δημοσιεύματα. Τόν άπασχόλησαν έντελώς ιδιαίτερα σε άυτοτελή συγγράμματα ό Ιωάννης Δαμασκηνός, ό Ιωάννης Λυδός, ό Θεόδωρος Μελιτηνιώτης και ό Άλέξιος Μετοχίτης. Με τά δημοσιεύματά του τά σχετικά με τó Μετοχίτη και τó Μελιτηνιώτη παρέχει άνέκδοτα κείμενά τους πού περαιτέρω διαφωτίζουν τις προσωπικότητές τους. Σχετικά με τó Μελιτηνιώτη καθορίζει τó χρόνο συγγραφής του ποιήματός του «Είς σωφροσύνην», καθώς και τις πηγές και τά πρότυπά του. Χρονολογικό είναι και τó θέμα του μικρού δημοσιεύματός του για τó «Περί άρχων» του Ιωάννου Λυδού. Σημαντικότερο είναι τó έργο πού άφιέρωσε στο γνωστό μυθιστόρημα «Βαρλαάμ και Ιωάσαφ», για τó όποιο πειστικότερα έδειξε ό τι προέρχεται πράγματι από τόν Ιωάννη Δαμασκηνό.

Άλλά και κρίνοντας δημοσιεύματα άλλων μελετητών βρίσκει την εύκαιρία να συμβάλει, σε μικρότερο ή σε μεγαλύτερο βαθμό, στη διαφώτιση βυζαντινών προσωπικοτήτων, όπως του καρδινάλιου Βησσαρίωνος, του Νικηφόρου Γρηγορά, του Εύσεβίου, του Θεσσαλονίκης Εύσταθίου, της Άννας Κομνηνής, του Γεωργίου Λακαπηνού, του Νικολάου Μουζάλωνος, του Προκοπίου, του Λαονίκου Χαλκονδύλη, του Μιχ. Ψελλού.

Με τη δημόδη γραμματεία των βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων μόνο με άφορμή από σχετικά δημοσιεύματα άλλων άσχολήθηκε ό Dölger. Όμως και στον τομέα αυτόν άρκετές είναι οι σελίδες πού άφιέρωσε γράφοντας για δημοσιεύματα σχετικά με τόν «Ιμπέριο και τη Μαργαρώνα», τó «Όνειροκριτικόν» του Άχμέτ, τó Διγενή Άκρίτα, τó Λεόντιο Μαχαιρά και τó «Γύπαρη», κάνοντας πάντα αξιοπρόσεκτες παρατηρήσεις.

Ο Dölger άσχολήθηκε και με γενικότερα θέματα παιδείας, πνευματικής ιστορίας και γραμματολογίας (όπως ή διδασκαλία των έπιστημών στην άνώτατη εκπαίδευση στο Βυζάντιο), είτε γράφοντας άυτοτελώς είτε κρίνοντας τó συναφές βιβλίο του Fuchs. Τόν άπασχόλησε επίσης ως ένα βαθμό και τó πρόβλημα των ξένων γλωσσών στο Βυζάντιο. Τό έρευνητικό του ενδιαφέρον έκινήθηκε και πρós τη μελέτη της

λόγιας ποίησης στο Βυζάντιο, όπως επίσης και πρὸς τὴ μελέτη τῆς ἐξέλιξης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας μετὰ τὴν εὐκαιρία βιβλιοκρισιῶν. Ζωηρὸ ὑπῆρξε ἀκόμη τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ λεπτομερειακότερα ζητήματα γλώσσας κάθε φορά πού ἀνέλυε ἢ ἔκρινε σχετικὰ δημοσιεύματα.

Πράγματι μέσα στὴν ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τοῦ Dölger πρέπει νὰ τονιστῆ ἡ ἰκανότητά του νὰ παρακολουθῆ μὲ ἰδιαίτερη πάντα προσοχὴ κάθε σχεδὸν δημοσίευμα πού σχετιζόταν μὲ θέμα ὁποιοῦδήποτε βυζαντινολογικοῦ κλάδου, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἀνήκε στὴν περιοχὴ τῶν ἐιδικότητων του. Σχετικὰ μαρτύρια ὑπάρχουν ἡ ἀπειρία ὄχι μόνον τῶν μικρότερων βιβλιοκριτικῶν σημειωμάτων πού ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift* ἐπὶ δεκαετίες (μέσα στὰ ὅποια πάντοτε θὰ βροῦμε μιὰ βαθύτερη παρατήρηση ἢ ἓνα δικαιολογημένο ἔλεγχον), ἀλλὰ καὶ ἐκτενέστερων βιβλιοκρισιῶν πού ἔχει δημοσιεύσει. Ἀπὸ τίς ἐκτενέστερες αὐτῆς βιβλιοκρισίες θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὑπενθυμίσει ἐκεῖνες πού ἔγραψε μὲ τὴν ἀφορμὴ βιβλίων ὅπως ἡ ἔκδοση τῆς «Χρονογραφίας» τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ ἀπὸ τὸ Renauld, τὸ βιβλίον τῆς Buckler γιὰ τὴν Ἄννα Κομνηνὴ, τὸ βιβλίον τοῦ Mohler γιὰ τὸν κύκλον τοῦ Βησσαρίωνος, τὸ βιβλίον τοῦ Κουκουλῆ γιὰ τὸ βίον καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Βυζαντινῶν, κλπ.

Μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον κατέγινε ὁ Dölger καὶ μὲ ζητήματα πού σχετίζονται μὲ θέματα πραγματο-λεξιλογικὰ μὲ ἀναφορὰ σὲ λέξεις ὅπως *ἀερισκόν*, *ἀερισκός*, *φιλόσοφος* καὶ *φιλοσοφία*, *κόπτω τάφρον*, *ταφροκοπῶ*, *χάραγμα*, *φονικόν*, *πρόεδρος*, *μονοκράτωρ*, *ταξίαρχος*, *παρασπῶρι*, *Ρωμανία*, *καπάλιον*, ἢ μὲ ὀνόματα προσώπων ἢ ἔθνων ὅπως *Κυριώτης* - *Γεωμέτρης*, *Ρῶς*, *ἔξω Ρωσία*, κλπ. Ἀφορμὴ γιὰ τίς διαπραγματεύσεις αὐτῆς τοῦ ἔδιναν ἄλλοτε προσωπικῆς του ἀναζητήσεις, ἄλλοτε ἀπόψεις τρίτων ἐρευνητῶν.

Ἐνδιαφέρει τὸν Ἕλληνα ἰδίως ἀναγνώστη τοῦ σημειώματος αὐτοῦ νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὸν Dölger τὸν ἀπασχόλησαν καὶ θέματα πού σχετίζονται ἀποκλειστικὰ μὲ τὴ νεώτερη Ἑλλάδα. Κατὰ καιροὺς ἐπιχείρησε μικρότερα δημοσιεύματα πού σχετίζονταν μὲ τὸ βασιλεῖα Ὁθωνά, μὲ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, μὲ τὴν Ἑλλάδα γενικότερα καὶ τὴν τέχνη τῆς εἰδικότερα. Καρπὸς ὥρων σχολῆς ἀσφαλῶς θὰ εἶναι ὀρισμέναι μεταφράσεις τοῦ ποιημάτων τοῦ Γρυπάρη, τοῦ Καρκαβίτσα, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Ἐφταλιώτη, τοῦ Βιζυνοῦ. Τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσῃ γιὰ τὴ στάση τῶν Βυζαντινῶν ἐναντίον κάθε συγγραφικῆς προσπάθειας πού γίνονταν ἐν τῇ λαϊκῇ γλώσσῃ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ τὴν ἐπικράτηση τῆς καθαρεύουσας ἐν τῇ νεώτερῃ Ἑλληνισμὸ βλέπει νὰ δυσχεραίνεται ἐπὶ αἰῶνες ἡ ἀνάδειξις τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Παράλληλα ἐκτιμᾷ σὲ ἰδιαίτερον βαθμὸν τὴ συμβολὴν τοῦ Ψυχάρη ἐν τῇ γλωσσικῇ μεταπολίτευσιν ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ τοῦ τόπου μας καὶ τὴν ἀνάδειξίν τῆς. Καὶ τοὺς δύο συγγραφεῖς, τὸ Βιζυνοῦ καὶ τὸν Ἐφταλιώτη, μὲ τοὺς ὁποίους ἰδιαίτερα ἀσχολήθηκε, τοὺς τοποθετεῖ, κατὰ τὰ λόγια του, «στὰ χρόνια τῆς χειραφέτησης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς γλώσσας τῆς τεχνιτῆς». Γιὰ τὴ λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος τὴν ἐβλεπε σὰ μιὰ μεγάλη ἀνάγκη γιὰ τὸ σύγχρονον Ἑλληνισμὸ ὥστε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴ φράσιν του: *Eine Lösung ist besser als keine*. Γιὰ τὴν ἀνάγκη ἐπίσης νὰ ἀπλοποιηθῆ κατὰ κάποιον τρόπο ἡ ὀρθογραφία μας ἔδειχεν κατανοήσιν.

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψω ὅτι καί, εὐκαιρικῶς, ἐνεκρολόγησε Νεοἕλληνες μελητήτες τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν πραγμάτων, ὅπως τὸ Γεώργιον Ν. Χατζιδάκι, τὸ Σίμον Μενάρδον, τὸν Ἀνδρέαν Ἀνδρεάδην, τὸ Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον.

Ὁ Dölger, προτοῦ καταλάβῃ τὴν πανεπιστημιακὴν ἔδραν τοῦ Μονάχου (1931) ὡς διάδοχος τοῦ August Heisenberg, εἶχε ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐκεῖ

Πανεπιστημίου. 'Ορισμένα μάλιστα δημοσιεύματά του έχουν άφετηρία αυτή του την ιδιότητα. Τη *Byzantinische Zeitschrift* την ποδηγέτησε ως συνδιευθυντής ως προς τους τόμους 28 (1928) και 29 (1929 - 30) και ύπηρεξε άποκλειστικός διευθυντής της ως προς τους τόμους 30 (1930) έως 44 (1952). Τήν έδρα του Πανεπιστημίου του Μονάχου τή διατήρησε έως τὸ 1959.

'Ο Dölger εὐτύχησε νά συμπληρώσει μισοῦ αἰῶνα λαμπρή επιστημονική δραστηριότητα. Πέθανε στις 5 Νοεμβρίου 1968. 'Η άφιέρωσή του στην έρευνα και οί πλούσιοι καρποί τῆς δραστηριότητάς του θά άποτελέσουν πρότυπο στοὺς σύγχρονους και τοὺς μεταγενέστερους μελετητές εκείνους τοῦ Βυζαντίου ποὺ θά ζητήσουν νά διαλευκάνουν τὰ πολλὰ ἀκόμη άνεξερεύνητα προβλήματα ποὺ ἐγκλείει μέσα της ἡ έρευνα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

E. ΚΡΙΑΡΑΣ

JOSEF KABRDA

(3 Φεβρουαρίου 1906 - 27 Μαΐου 1968)

Στις 27 Μαΐου 1968 ἡ ιστορική επιστήμη ἔχασε ἕναν ἐξέχοντα έρευνητή και διαπρεπή πανεπιστημιακό δάσκαλο, τὸν τουρκολόγο Josef Kabrda, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βηρό τῆς Τσεχοσλοβακίας. Οί συνάδελφοί του θρηνοῦν γιὰ τὸν πρόωρο χαμὸ τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ επιστήμονα, ποὺ εἶχε νά δώσει τόσα ἀκόμη στὸν τομέα τῶν έρευνῶν του.

'Ο Josef Kabrda γεννήθηκε στις 3 Φεβρουαρίου τοῦ 1906 στὸ Frydland nad Ostravicí. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐτῶν 1925-1930 σπούδασε στὴ Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη φημισμένων δασκάλων, ὅπως τοῦ καθηγητῆ τῆς σλαβικῆς ιστορίας Jaroslav Bidlo και τοῦ καθηγητῆ τῶν τουρκικῶν και ἱρανικῶν σπουδῶν Jan Rypka. Μετὰ τὸ 1934 ἔμεινε γιὰ μελέτες τρία χρόνια στὴν Βουλγαρία και δύο χρόνια στὴν Γαλλία στὴν «École Nationale des Langues Orientales Vivantes». Τὸ 1947 ἔγινε ὑφηγητῆς στὴν Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Βηρό με ἐιδικότητα τὴν ιστορία τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης και τῆς Ἑγγὺς Ἄνατολης. Τὴν 1 Αὐγούστου 1965 διορίστηκε τακτικός καθηγητῆς τῆς ἴδιας Σχολῆς και τὴν 1 Ἰουνίου 1966, μόλις ἰδρύθηκε τὸ Κέντρο Βαλκανικῶν και Οὐγγρικῶν Μελετῶν, ανέλαβε τὴν διεύθυνσή του. Πέθανε στις 27 Μαΐου 1968 στὴν Ἄγκυρα, κατὰ τὴ διάρκεια ταξιδιοῦ του στὴν Τουρκία γιὰ έρευνες, δηλαδὴ κυριολεκτικὰ πάνω στις ἐπάλξεις τῆς επιστήμης.

Καθὼς ἐργάστηκε στὸ Παρίσι κάτω ἀπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ J. Deny, φημισμένου τουρκολόγου και συγγραφέα μιᾶς ἀπὸ τίς πιὸ γνωστὲς τουρκικὲς γραμματικὲς, χωρὶς ὥστόσο ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν ἱστορικό του προσανατολισμό, ὁ Kabrda ἀπέκτησε ἀξιόλογη φιλολογικὴ κατάρτιση, ποὺ θά τὸν διευκόλυνε ἀργότερα πάρα πολὺ κατὰ τὴν ἔκδοση τῶν τουρκικῶν ἱστορικῶν πηγῶν. Ἔγινε γνωστός κυρίως ὡς ἐκδότης και εὐσυνείδητος σχολιαστῆς τῶν *κανοννημέδων* ποὺ ἀναφέρονται στὰ βουλγαρικά, ἀλβανικά και ἑλληνικά κώδικα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Μεταξὺ ἄλλων ἐξέδωσε τὸν ὀθωμανικό κώδικα γιὰ τὸ *εγυαλέτι* τοῦ Nové Zámky και τὸν *κανοννημέ* τῶν ραγιάδων τοῦ σαντζακιοῦ τοῦ Jecsesény, πηγὲς ποὺ ἔχουν ξεχωριστὴ σημασία γιὰ τὴν ἱστορία τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας στὴ Σλοβακία.

'Ανάμεσα στις ἱστορικὲς ἐργασίας τοῦ Kabrda πρέπει ν' ἀναφέρουμε ξεχωριστὰ τίς πολύτιμες μονογραφίες του : *Berat Vidinského metropolity Josefa z βεράτι τοῦ 1763 τοῦ Ἰωσήφ, μητροπολίτη Βιδινίου*) στὸ *Věstník Královské České*

Sholečnosti Nauk (Ύπομνήματα τῆς Βασιλικῆς Ἐταιρείας Ἐπιστημῶν τῆς Βοημίας), Τάξη Γραμμάτων, ἔτος 1937, Πράγα 1938, καὶ Quelques firmans concernant les relations francoturques lors de l'expédition de Bonaparte en Egypte (1798-1799) στὸ Cahiers de la Société Asiatique X, Παρίσι 1947. Ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες πολυάριθμὲς τοῦ ἐργασίες ξεχωρίζουμε τὶς ἐξῆς: Le raya, Izvestija na Balgarskoto Istoričesko Družestvo, XIV-XV, Σόφια 1937· Les problèmes de l'étude de l'histoire de la Bulgarie à l'époque de la domination turque, Byzantinoslavica ἔτος XV, No 2, Πράγα 1954· Quelques problèmes de l'étude de l'histoire des peuples balkaniques et danubiens à l'époque de la domination ottomane (Travaux du 25e Congrès international des orientalistes, Moscou 1960), II, Μόσχα 1963· Tureckije istočniki dlja istorii pravoslavnoj cerkvi v Osmanskoj imperii (Τουρκικὲς πηγὲς γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία), Vostočnyje istočniki istorii narodov Jugovostočnoj i Centralnoj Jevropy II, Μόσχα 1968.

Ἡ ἐργασία τοῦ Josef Kabrda διακόπηκε τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ σοφὸς ἐπιστήμονας ἦταν ἔτοιμος νὰ ἐπιστέψη τὸ ἐπιστημονικὸ του ἔργο μὲ τρεῖς συνθετικὲς μονογραφίες ἀναφερόμενες στὶς τρεῖς πιὸ σημαντικὲς περιοχὲς, πρὸς τὶς ὁποῖες συνέκλινε ἡ ἐπιστημονικὴ του δραστηριότητα. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται στὴ σχέση μεταξύ τῆς βουλγαρικῆς ἱστοριογραφίας καὶ τῶν τουρκικῶν ἱστορικῶν πηγῶν, τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορία τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας στὴ Βουλγαρία. Ἡ δευτέρη ἀφορὰ τὴ συγκριτικὴ μελέτη τῶν *κανονναμέδων* ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν βουλγαρικῶν καὶ παραδουνάβιων χωρῶν κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, καὶ τέλος ἡ τρίτη ἐξετάζει τὸ φορολογικὸ σύστημα τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ὑπὸ τὸ φῶς τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων. Ἀπὸ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἐργασίες μόνο ἡ τελευταία ἦταν ἔτοιμη γιὰ τύπωμα καὶ θὰ δημοσιευθῆ στὰ «Opera Universitatis Brunensis 1969». Ὅσον ἀφορὰ τὶς δύο ἄλλες, εἶναι σχεδὸν τελειωμένες καὶ θὰ χρειασθῆ μόνο νὰ ἐμπιστευθοῦν τὴν ἔκδοσίν τους σ' ἐναν ἔμπειρο καὶ εὐσυνείδητο ἐκδότη.

Ἡ δημοσίευση τῶν δύο μονογραφιῶν θὰ εἶναι ὁ καλύτερος φόρος τιμῆς ποὺ ἡ τσεχοσλοβακικὴ ἐπιστῆμη μπορεῖ ν' ἀποδώσει στὴ μνήμη τοῦ Josef Kabrda, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργο βρίσκει ὄλο καὶ μεγαλύτερη ἀπήχηση μεταξύ τῶν Εὐρωπαίων εἰδικῶν. Χάρη στὶς νέες μεθόδους ποὺ εἰσήγαγε στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν παραδουνάβιων λαῶν κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, τὸ ἔργο του μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ βασικὸ γιὰ τοὺς Εὐρωπαίους ἐπιστήμονες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν τουρκολογία καὶ τὴ βαλκανιολογία.

Οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ, συνάδελφοι τοῦ Kabrda, ἔχουν ἰδιαίτερους λόγους νὰ ἐκτιμοῦν τὴν προσφορά τοῦ στὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ὁ σοφὸς ἐπιστήμονας εἶχε δημοσιεύσει στὴ γλώσσα μας, Ἑλληνικά 17 (1960) 202 - 218, τὴ μελέτη «Ὁ τουρκικὸς κώδικας (kanunname) τῆς Λαμίας» καὶ ρωσικὰ τὴ μελέτη «Ὁ τουρκικὸς κώδικας τῆς Ἀμφισσας» στὸ περιοδικὸ «Vostočnyje istočniki istorii narodov Jugovostočnoj i Centralnoj Jevropy», Μόσχα 1964, σ. 222-230. Ὁ Kabrda, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπίσης ὑπόψη νὰ ἐκδώσει καὶ ἄλλους τουρκικοὺς κώδικες τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, θὰ συμπλήρωνε μὲ νέα στοιχεῖα τὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν τουρκοκρατία, ἀλλὰ ὁ ἀνέλπιστος θάνατός του μᾶς τὰ ἐστέρησε. Ἄν τὰ ἔχνη του τὰ ἀκολουθήσουν οἱ μαθητὲς του, ἡ ψυχὴ τοῦ λαμπροῦ δασκάλου θὰ αἰσθανθῆ τὴ μεγαλύτερη ἀγαλλίαση.

A. E. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ